

Натисніть тут, щоб

КУПИТИ КНИГУ НА САЙТІ

або

замовляйте по телефону:

(0352) 28-74-89, 51-11-41

(067) 350-18-70

(066) 727-17-62

З АРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА

Посібник-хрестоматія

8 клас

*Схвалено Міністерством освіти і науки України
для використання у навчально-виховному процесі*

ТЕРНОПІЛЬ
БОГДАН

ББК 83.3я721
УДК 075.3
3-45

Рецензенти:

Грибчук І. С. — кандидат філологічних наук, доцент

Николин М. М. — кандидат педагогічних наук, вчитель-методист

Схвалено комісією з зарубіжної літератури Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України для використання у навчально-виховному процесі (протокол №5 від 26.08.2008 р.)

Зарубіжна література. 8 клас. Посібник-хрестоматія./
3-45 Автор-упорядник Щавурський Б.Б. —
Тернопіль: Навчальна книга—Богдан, 2008.— 328 с.

ISBN 978-966-10-0210-3

Даний посібник-хрестоматію укладено відповідно до нової програми “Зарубіжна література. 5—12 класи” (К.; 2005).

У посібнику подано кращі україномовні переклади всіх пропонованих Програмою творів зарубіжних авторів, основні відомості про їх життєвий і творчий шлях, а також необхідні відомості з теорії літератури.

Кращому осмисленню учнями прочитаних творів сприятиме система різнорівневих завдань та запитань і багатий ілюстративний матеріал.

Для учнів 8-их класів та вчителів зарубіжної літератури.

ББК 83.3(0)я 721
УДК 075.3

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина даного видання не може бути використана чи відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

© Щавурський Б.Б., 2008
© Басалига В.А., худ. оформлення, 2008
© “Навчальна книга — Богдан”, макет,
художнє оформлення, 2008

ISBN 978-966-10-0210-3

Умовні позначення

— відтворюємо

— аналізуємо

— творимо

ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА ЯК МИСТЕЦТВО СЛОВА

Художня література як вид мистецтва, у якому слово виступає головним засобом образного відтворення життя, постала на ґрунті усної народної творчості (фольклору). Джерелами виникнення літератури є пісня, казка, героїчний епос, які після появи писемності формують основу для розвитку писемної літературної творчості. Художня література є найбільш різнобічним видом мистецтва, вона яскраво і багатогранно відображає життя, передає найтонші відтінки духовного світу людини.

Слово як першоелемент художньої літератури має не лише смислову, а й естетичну функцію, оскільки воно не тільки повідомляє щось розумові, а й впливає на почуття своєю неповторністю, образністю, звуковою організацією, ритмом. Знайомлячись із шедеврами світової літератури, ми розвиваємо власне чуття мови, розширюємо світогляд, опановуємо нелегке мистецтво слова. Цю тему, тобто тему прекрасного, тему величезної сили “святого мистецтва”, розкрив видатний англійський поет Вільям Вордсворт (1770–1850) у сонеті “До прекрасного”¹:

¹ Переклад М. Стріхи

Святе мистецтво! В пензлі чи пері
Є сила дати вічність кожній рисі
Хмарини, що пливе в небесній висі,
Веселих промінців химерній грі;—

Вони спиняють порух віт вгорі
І подорожніх, що ідуть у лісі,
І корабель, що при скелястім мисі
Навік в заливі кинув якорі.

Дитя весни, і літа, й падолисту,
Що вірно тчуть ясну твою окрасу,
Мистецтво, ти даруєш благодать.

І стримане, просте, хоч повне змісту,
Ти вмієш вирвать мить із плину часу
І в ній божисту вічність передать.

Відколи існує художня література, духовна спадщина кожного народу збагатилася численними творами майстрів красного письменства. Дослідженням життєвого та творчого шляху письменників, аналізом їхніх книг, виявленням і теоретичним узагальненням основних напрямів у розвитку світової словесності займається літературознавство — низка наукових дисциплін про суть та функціонування художньої літератури в суспільстві, система наукових знань про мистецтво слова. Літературознавство — ще доволі молода наука. Воно виокремилася у відносно самостійну галузь знань наприкінці XVIII — на початку XIX ст. і традиційно об'єднує три провідні наукові дисципліни: теорію літератури, історію літератури та літературну критику. В процесі вивчення курсу зарубіжної літератури ви, певна річ, глибше познайомитеся з кожною із цих дисциплін. Проте чи не найчастіше вам доведеться мати справу з історією літератури, яка досліджує зародження, розвиток і зміну літературних напрямів і художніх стилів, їх взаємодію з розвитком суспільства та його культури, вивчає життя і творчість письменників, намагаючись виявити внутрішні закономірності літературного процесу.

Історики літератури описують перебіг літературно-мистецького життя, розкривають значення творчості письменників, окремих творів у розвитку національних літератур, у яких віддзеркалюється самобутність культури того чи іншого народу, втілюються особистісні, епохально-історичні та загальнолюдські цінності.

Особливу роль у функціонуванні світового літературного процесу відіграє мистецтво художнього перекладу — відтворення засобами рідної мови особливостей іншомовного літературного тексту у нерозривній єдності його змісту і форми. Кожна перекладена книга — це своєрідна цеглина у фундаменті загальнолюдської культури, послання в майбутнє, у якому не повинно бути чвар та ненависті.

Українське письменство може пишатися своїми здобутками на нелегкій ниві художнього перекладу: свій внесок у збагачення скарбниці відтворених рідною мовою шедеврів світової літератури зробили як наші класики (Т. Шевченко, І. Франко, Леся Українка), так і письменники ХХ століття (П. Тичина, М. Рильський, М. Бажан, В. Мисик, М. Лукаш, Г. Кочур та ін.).

ПАМ'ЯТКИ СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Початок людської культури губиться у сивій давнині найперших історичних епох, і започатковує її міфотворчість, що розвивалася протягом багатьох століть, а то й тисячоліть. Спроба осмислити відносини людини і природи у філософському і художньому планах, пояснити закономірності різних явищ, виразити моральні правила і норми людських стосунків у давніх народів вилилась у форму легенди, міфу, притчі. Якщо у пізніший період такі погляди виражались у казці і баладі, то на зорі культурного розвитку людства виникали біблійні, коранічні, ведичні легенди та притчі, міфи Давньої Греції тощо. І донині учені всього світу звертаються до цих першоджерел з метою не лише всебічного вивчення давніх культур, а й виявлення історичного впливу названих художніх пам'яток на розвиток культури прийдешніх століть.

Вплив біблійних чи інших сказань, міфів Давньої Греції на культуру середніх віків, епохи Відродження, на образотворче мистецтво і літературу нового і новітнього часу не потребує доведень, бо він, цей вплив, безсумнівний. Про це свідчать звернення до міфологічних образів багатьох письменників, художників, композиторів тощо. Як сюжети “святих” книг (Веди, Біблія, Авеста, Коран), так і сюжети давньогрецьких міфів залишились жити у віках і досі надихають уяву майстрів мистецтва та літератури.

Веди — найдавніші пам'ятки індійської літератури. Протягом багатьох століть вони існували тільки в усній формі. Слово “веда” означає “знання”, точніше — вище духовне знання, тому прихильники індуїстської релігії вважають ведичні пам'ятки безсмертним божественним одкровенням.

Поряд із тим веди мають неперехідну літературну цінність. До їх складу належать твори у віршах і прозі, гімни богам і фольклорні пісні, героїчні легенди і життєві притчі, дидактичні настанови і філософські коментарі.

Давня релігія іранців — зороастризм, — названа на честь пророка Заратуштри, який жив між X і VI ст. до н. е., має свою священну книгу — Авесту. Авеста — не цілісний твір, а зібрання пам'яток, створених у різні часи і в різноманітних жанрах.

Слово “авеста” досі залишається загадкою: одні вчені його перекладають як “знання”, інші — як “основа”. До

нашого часу зберігся не повний текст Авести, а лише своєрідний “конспект” давньої пам’ятки, укладений зо-роастрійськими жерцями. Але навіть попри це Авеста справляє враження шляхетності і глибокої моральності. Дуже важливими в цій священній книзі є такі поняття, як істина, справедливість, вірність, відвага, добропорядність і доброта, а також праведність і святість слова.

Священною книгою мусульман і водночас першою писемною пам’яткою арабської літератури є Коран (від араб. кур’ан — читання). У Коран увійшли проповіді, настанови, молитви, повчальні оповіді, з якими у формі “божественних одкровенень” виступав засновник ісламу Мухаммед (517–632 рр.) у Мекці й Медіні.

Коран відіграв надзвичайно велику роль у формуванні арабської літературної мови. Література всіх мусульманських народів значною мірою спирається на образи, теми, мотиви Корану.

З часу свого виникнення художня література кожного народу збагатилась величезною кількістю самобутніх творів майстрів красного письменства, але у цей посібник-хрестоматію увійшли лише найзначніші явища світової літератури різних епох аж до ХХ століття включно. Тобто не просто талановиті твори, а твори геніальні, твори, які з честю пройшли випробування часом і пережили не одне століття, твори воістину безсмертні. Такими є, наприклад, “Іліада” та “Одіссея” Гомера, “Дон Кіхот” Сервантеса, драми Шекспіра тощо. Це — вершини національних літератур зокрема і світової літератури загалом, невід’ємною складовою частиною якої є й українська. І щоб відчувати самобутність рідної літератури, потрібно збагнути, що в світі є не лише письменники, які пишуть по-іншому, а й інші літератури.

ВЕДИ З “РІГВЕДИ”

(кінець II — середина I тис. до н.е.)

Веди — найдавніші пам’ятки індійської літератури. Протягом багатьох століть вони існували тільки в усній формі. Слово “веда” означає “знання”, точніше — вище духовне знання, і тому ведичні пам’ятки прихильниками індуїстської релігії вважаються як вічно існуюче і безсмертне божественне одкровення.

Поряд з тим веди мають неперехідну літературну цінність. До їх складу входять твори у віршах і прозі, гімни богам і фольклорні пісні, героїчні легенди і життєві притчі,

дидактичні настанови і філософські коментарі. Відповідно ведичні пам'ятки поділяються на декілька розрядів: до першого належать 4 збірки (самхіти) гімнів, замовлянь і жертвоних заклинань (Рігведа, Самоведа, Яджурведа, Атхарваведа); до другого — брахмани, теологічні трактати в прозі; до третього і четвертого — араньяки та упанішади, філософські повчання та діалоги.

Серед вед найбільшою художньою вартістю і глибиною змісту вирізняється “Рігведа” (“Веда гімнів”), яка складається з 1028 гімнів. Кожний гімн є за своїм походженням то фольклорною піснею, то героїчним міфом чи легендою. Гімни “Рігведи” приписувались святим пророкам, яких надихнули самі боги.

ГІМНИ ДО РАННЬОЇ ЗОРІ

I

В повіз великий богині щасливої впряжені коні.
 Всі не смертельні боги посідали в той повіз.
 Славна з'явилась богиня, живуча в повітрі,
 З лона темноти з'явилася людські оселі красити.
 З цілого світу найперша встає вона й шле нам здалека
 Пишні дари. Народилась зоря молодая, новая,
 Будить створіння, найперше приходить на поклики ранні.
 В наші оселі не смертна зоря завітала,
 Нашу хвалу прийняла в високостях повітря,
 Вільна, осяйна іде, щедро сипле розкішні скарби.
 Наче дівчина струнка, так, богине, ідеш ти
 Хутко на наші поданки. Всміхаючись, ти, молодая,
 Линеш раніше від сонця, осяйнее лоно відкривши.
 Наче дівча молоденьке, що мати скупала, така ти;
 Бачим блискучу красу твого тіла! О зоре щаслива!
 Ясно палай! Ні одна ще зоря не була така гарна!

II

Світло лагідне займається, промінням красить всю землю.
 Слово й молитву провадить зоря, сипле барви блискучі
 І одчиняє ворота деннії. У сні всі лежали;
 Ти ж сповістила, що час нам повстати, життям утішатись,
 Час нам приносити жертви і дбати про власний достаток.
 Темрява скрізь панувала; зоря ж освітила край неба
 І до живих завітала. О дочко небес, ти з'явилась!

*Богиня Індра,
повелителька грому*

Данте Аліг'єрі

1265 — 1321

Уродженець Флоренції, найвидатніший поет Італії Данте Аліг'єрі жив у бурхливі часи. Він був свідком швидкого росту італійських міст і початку краху феодальних порядків, сам брав участь у політичній боротьбі. В 1285 р. Данте хоробро воював проти гібелінів (політичної партії, яку підтримували переважно феодала — прибічники імператорської влади).

¹ Гвельфи — політична партія, супротивник гібелінів; боролися проти німецьких імператорів і їх ставників у Італії. До гвельфів тяжіли переважно торгово-ремісничі верстви суспільства.

Поет походив зі старовинного гвельфського роду¹, обстоював папську курію, та згодом, розчарувавшись у надмірних запитах пап, став гібеліном. Однак папська партія незабаром здобула перемогу, і Данте на початку 1302 р. під загрозою смерті було заборонено з'являтися у Флоренції. До кінця своїх днів поет вимушений був мандрувати по Італії.

Останні шість років життя Данте провів у Равенні. У своїх художніх творах і теоретичних працях поет заклав підвалини італійської літературної мови та національної літератури.

Свій творчий шлях Данте Аліг'єрі розпочав книгою “Vita nuova” (“Нове життя”) — справжнім гімном життю

і коханню до Беатріче. Данте виповнилося дев'ять років, коли він зустрів на вулиці дочку сусіди Портінарі на ймення Беатріче. Ця зустріч, що давно стала поетичною легендою, створила незнищений і вічний образ кохання, яке осяяло не тільки “Нове життя”, а й усю творчість мистця. Майже 14 років праці Данте віддав “Божественній комедії” — твору, який обезсмертив його ім'я.

Творчість Данте ще за його життя стала відомою далеко за межами Італії. В Україні з творами Данте Аліг'єрі ознайомилися на початку XIX ст. Інтерес до творчості поета відображено в поезії (поема “Іржавець”) та прозі (повість “Варнак”) Т. Шевченка, у творах і літературно-критичних статтях Лесі Українки. Повністю “Божественну комедію” переклав Є. Дроб'язко. Цей переклад було відзначено літературною премією ім. М. Рильського.

БОЖЕСТВЕННА КОМЕДІЯ

ПЕКЛО

Пісня перша

¹ На півшляху свого земного світу
Я трапив у похмурий ліс густий,
Бо стежку втратив, млою оповиту.

⁴ О, де візьму снаги розповіді
Про ліс листатий цей, суворий, дикий,
Бо жах від згадки почина рости!

⁷ Над смерть страшну гіркіший він, великий, —
Але за благо те, що там знайшов,
Повім про все, що в пам'ять взяв навіки.

¹⁰ Недобре тямлю, як постав цей схов,
Бо сонність так оволоділа мною,
Що з певної дороги я зійшов.

¹³ Я опинивсь під пагорба стіною,
Яким кінчився неширокий діл,
Де острах ліг на серце пеленою.

¹⁶ Я вгору глянув і побачив схил,
Вже убраний у сонячне проміння,
Що надає людині свіжих сил.

¹⁹ Тоді помалу уляглось тремтіння,
Що не давало спокою мені
Всю ніч, коли блукав між страховиння.

²² Як той, хто у задишці голосній
На сушу вийшов, піною укритий,
І озирає вири навісні, —

²⁵ Так і мій дух, не скінчивши летіти,
Зирнув назад і стежку оглядав,
Яка не дозволя нікому жити.

²⁸ Тут я собі спочити трохи дав
І вирушив на гору незнайому,
А за опору нижчу ногу мав.

³¹ І от, коли вже йшов я по підйому,
Збіг леопард, моторний та верткий,
І шерсть рябіла плямами на ньому.

³⁴ Моїх очей він не злякався, дерзкий,
І, заступивши шлях, став насторожі,
І я подався униз, у діл низький.

³⁷ А йшли хвилини ранішні, пригожі,
І сонце сходило з тим почтом зір,
Що з ним спажнули, як Любові Божій.

⁴⁰ Схотілося у рух оздобить шир.
І дух надія звабила рожева,
Що скоро зникне цей плямистий звір.

⁴³ Пора буяла навкруги квітнева,
Та я не чув нічого, тільки ляк
Од вигляду уже близького лева.

⁴⁶ І так, здалось, на мене йшов хижак,
Наїжившись, страшенно зголоднівши,
Що рух повітря вмиє, здалось, заклад.

⁴⁹ Ще вийшла люта й зла вовчиця, вивши,—
Її неуголенна худорба
Примушує людей конать, збіднівши.

52 В очах її була така злоба,
Таке палало полум'я гаряче,
Що з страху шлях згубив я до горба.

55 І наче той, хто дивиться найпаче,
Куди б скарби багаті примостить,
А, їх утративши, — в розпуці плаче,

58 Такий був я, бо твар мене щомить,
Встріч ідучи, помалу відсувала
Туди, де сяйво сонця не звучить.

61 Коли ж моя нога на діл ставала,
Явився хтось, у кого зір потух,
Мовчанка ж довга голос відібрала.

64 В безлюдді я його побачив рух.
“Врятуй! — була мольба моя єдина, —
Байдуже, чи людина ти, чи дух!”

67 Він мовив: “Не людина; був людина;
В Ломбардії мій батько оселився,
У Мантуї — моя там батьківщина.

70 *Во время Юлія* я народивсь,
Хоч пізно; жив я в Августовім Римі,
Коли ще лжебогам народ моливсь.

73 Я був поет, пісні складав любимі,
Як славний син Анхізів з Трої втік,
А Іліон упав в огні та димі.

76 Та чом вертаєш і в журбі поник?
Чого не йдеш на горб, де корениться
Солодке джерело чудесних рік?”

79 “Чи не Вергілій ти, чи не криниця
Широкоплинних мовних вод ясних? —
Спитав я й став, щоб в шані поклониться, —

82 О світло й честь усіх співців земних,
Ти зваж на захват мій, на шанування
Твоїх безсмертних творів видатних.

85 Ти вчитель мій, моє уґрунтування,
У тебе я знайшов на все життя
Той гарний стиль, що дав мені визнання.

88 Ти бачиш твар, що втік од неї я?
Рятуй мене ти, мудрецю славетний,
Бо в серці й жилах кров тремтить моя”.

91 “Хай буде інший шлях тобі прикметний, —
Він одповів на жалісні слова, —
Щоб ти мерщій покинув діл цей шпетний.

94 Повз твар, яка голодна завива,
Не прослизне і найспритніший дока:
Хто мимо йде, усіх вона вбива.

97 Лиха вона з природи та жорстока;
Наївшись, голоднішою стає
Й ненатлого не насищає ока.

100 Із звірами відгулює своє
Без міри; та надія на Хорта є,
Що він цю твар таки, нарешті, вб’є.

103 Про нього скажуть: скарбів не ковтає,
В любові, мудрості й чесноті зріс.
І ґрунт між Фельтро й Фельтро доглядає.

106 Він за Італію зведе свій спис, —
Заради ж неї дівчина Камілла
І Евріал умерли, й Турн, і Ніс.

109 І як би не тікала твар немила,
Він в Пекло зажене її, на дно,
Звідкіль її жадоба приманила,

112 А звідсіля, — надумав я одно, —
Я поведу тебе, де залягають
Місця, які я взнав уже давно.

115 Почуєш ти, як в розпачі благають
Там духи з зойком та з ламанням рук,
Повторну смерть на себе накликають.

¹¹⁸ Побачиш тих, хто між вогнених мук
Таємно тішиться у сподіванні
Колись піднестись до блаженних лук.

¹²¹ А схочеш в висі злинути останні, —
Душі, достойнішій за мене, здам
До ніжних рук тебе при розставанні.

¹²⁴ Бо той, хто звіку владарює там,
Мене, що бився у ворожій раті,
Й тих, хто зі мною, не пуска й до брам.

¹²⁷ А в тронній владаря світів палаті
Усе пристойне пишному кошу.
Щасливий той, хто буде там на святі!”

¹³⁰ І я йому: “Поете, я прошу,
Ім’ям Христа, якого ти не відав,
Все зло й все гірше хай тут полишу,

Ілюстрація Г. Доре